

Վիթթորիա Աղանուր

Անանիսի այս տարուան առաջին թիւով հրատարակած էինք հակիրճ յօդուած մը Վիթթորիա Աղանուր բանաստեղծուհւոյն մասին՝ իր մէկ քերթուածին թարգմանութեան հետ, եւ խոստացած էինք յաջորդ թիւով մը տալ իր լաւագոյն բանաստեղծութեանց թարգմանութիւնը, կենսագրական նօթերու հետ։ Այժմ ահա այդ խոստումը կը կատարենք։ Կը հրատարակենք այս թիւին մէջ, վերադարձութեանը հետ բանաստեղծուհւոյն կենդանագրին զոր ինքն իսկ հանդակատարութիւնն ունեցաւ մեղի ուղարկելու, թարգմանութիւնն իր լաւագոյն քերթուածներէն վեց հատին, որոնց հինգը քաղուած են իր Յալիսեմական Աւանդակալը (La Leggenda Eterna) հատորէն, եւ մին (Թոյնիկ քեչադրութիւնը) հրատարակուած է այդ հատորին երեսուցէն յետոյ՝ Փերուճիայի L'Unione Liberale լրագրին մէջ։

Կենսագրական տեղեկութիւնները զոր կըրցանք հաւաքել, հետեւեալներն են։ Վիթթորիա Աղանուր ծնած է Փառտուա քաղաքին մէջ, հայ հօրմէ մը եւ իտալացի հօրմէ մը։ Իր հայրը, անդամ Հնդկահայ Աղանուր ծանօթ ընտանիքին, բարեպաշտ, խորագգաց, աղնուսերտ «հին Հայոս» սերուն ու հօգը տիպար մը եղած ըլլալ կը թուի, ինչպէս կ'երեւայ այն յուզեալ քերթուածէն զոր բանաստեղծուհին նուիրած է անոր յիշատակին։ Վիթթորիայի ուսուցիչներն եղած են, ինչպէս ինքն իսկ հաճած է մեզի տեղեկացնել, Օւլքոմօ Մանիլլա եւ Էնրիքօ Նենչիոնի։ Իր զբոսական հմտութիւնը շատ ընդարձակ է. իտալական զբոսականութիւնէն զատ ծանօթ է եւրոպական զբոսականութեանց բոլոր մեծ գէմքերուն։ Ոչ մէկ բանաստեղծի չէ հետեւած սակայն, օժտուած ըլլալով ինքնատիպ խառնուածքով մը. մասնաւոր պաշտում մը ունեցած է միայն Լէոփարտիի համար, — եւ արդէն անհնար է ո եւ է զբական նուրբ խառնուածքի համար՝ Լէոփարտին կարգալէ յետոյ անոր նկատմամբ պաշտում չունենալ։ Բայց պաշտելով հանդերձ զանոնք, զորոնք

ալ չէ հետեւած. հետեւած է միայն իր անհատական հոգիին։

Վիթթորիա Աղանուր ամուսնացած է վերջերս աղնուստում Իտալացիի մը՝ կոմս Փոմփիլիի հետ, որ երեսփոխանական ժողովին անդամ է եւ հաստատուած է Փերուճիա։

Իր բանաստեղծութեանց հատորը, La Leggenda Eterna, հրատարակուած է 1900ին, Միանի մէջ։ Առաջին տպագրութիւնը սպասած է իսկոյն, եւ այժմ երրորդ տպագրութիւնը մամլոյ տակ է։ Այդ հատորին երեսուր խաղաղական թերթերուն մէջ ողջունուած է հիացական յօդուածներով, որոնք Աղանուրը կը դասեն Իտալիոյ արդի լաւագոյն բանաստեղծներուն կարգը։

Յաւալի է որ Աղանուր, հայ արեւն կրելով հանդերձ իր երակներուն մէջ եւ ունենալով բանաստեղծական հզօր ու լայն շունչ մը, դեռ իր քնարէն վրայ գէթ մեղ մը Հայ Տառապանք երգած չըլլայ։ Բայց մեզ ընտրեցինք իր քերթուածներուն մէջէն անոնք ուր, մասամբ, ըրնագրաբար, Հայու պէս՝ կամ գէթ կարծես Հայոց համար՝ գրացած է։

Ա. Չ.

Իրիկուն

Հոն վարը, մարգերուն մէջ կ'երկարի ստուերը
Կաղամախիներուն. հանդարտ իրիկունին մէջ

խորասուզուած,

Կանանչ դաշտը կը տարածուի

Դէպ ի ամբթխտէ բարձր ծովը։

Մեռաւ վերջին նօթը

Վերջին երգող աղջկան, լռեց արոտայտը՝ վերը
օդին մէջ։

Ուրիշ բան չի լսուիր բայց եթէ լայն

Մըմուշ մը, խոտերուն տակ եւ ոստերուն մէջ,

Ինչպէս երբեմն եկեղեցւոյն մէջ, սաղմոսեր-
գութիւններէն

Յետոյ, կը թրթռան վանականներուն

Վերջին մեղմ աղօթքները,

Զոր կը մրմնջեն՝ դասէն հեռանալով . . .

Կարուած խոտերէն կը բարձրանան բուրուաները
Արարչի հարկներուն . . . Իմ ալ սրտէս

կը բարձրանան յիշատակները, ձեր անուշ հոտերը,
Ո՛վ մեռնող ծաղիկներ անցակիւն :

Նոր Գարուն

Լայն կապոյտին մէջ կ'անցնին թեթեւ
Ամպեր , յամրագնաց ամպեր մտածկոտ ,
Կարծես սուզուած հեռաւոր յուշերու մէջ
Հեռաւոր դարուններու . . .
Արգէն երկրիս վրայ կը բացուին վարդերը ,
Բայց , կարծես յոգնած , թագունի ծաղիկները
Փր մտածին ուրիշ հեռաւոր եղանակի մը . . .
Հերմակ ծաղիկները զոր դեռատի Ադոնիսը
Արեւնով ներկեց , եւ զոր յոյն պարմանուհիները՝
Արեւուն խնդալով՝ կ'երթային քաղել
Աստղիկի վրայ լիաբուռն պսակներ թափելու...
Ո՛վ դեզեցիկ կոյսեր , չիլ Պարկաները
Տեղի վաճառելով , կը կեցընէին ահաւոր
Երկաթը՝ որձան կտրելու պատրաստ :

Եւ Ափրոդիտի ընդարձակ պետութեանը մէջ
Կ'ընթանար ժխոր մ'անպատում՝
Ծիծաղներով կազմուած , երգերով կազմուած ,
Անակնկալ ձայներ անակնկալ բաղձանքներու ,
Ալիքներ սիրոյ այդ ուկիւսին .
Ու վարդաստաններու մէջէն կ'երթային պա-
տանները՝
Ձեզ փնտռելով , եւ արեւը կ'օրհնէր . . .

Կը միային սրբազան տաճարները կիւթերայի
մէջ ,

Ու կոյսերու եւ վարդերու այդ ծովուն վրայ
Իր մեծ հեթանոս աչքերը անշարժ կը սեւեռէր ,
Ծաղիկներուն մէջտեղ ձեպ-ձերմակ կանգուն ,
Դիցունւոյն արձանը . . .

Ա՛լ չեն միայր հիմա փառած տաճարները
Եւ փոխացած են այն ձերմակ ձեռքերը
Ձոր կը վառէին կեանքն ու հաճոյքը . . .

Նորէն կուգան իրիկունները պայծառ ու դաղ
Նորէն կուգան Ապրիլը , նորէն կուգան վարդերը
Ու նորէն մարգիկ երազելու կը դառնան .
Բայց կապոյտին մէջ կ'անցնին թեթեւ
Ամպեր , յամրագնաց ամպեր մտածկոտ ,
Կարծես սուզուած՝ հեռաւոր
Յուշերու մէջ հեռաւոր դարուններու . . .

“ Պայծառ Աստղեր , ,

Պայծառ աստղեր ,

Դուք կը խնդաք .

Ձէք դիտեր

Իմ այս դաղանի ցաւերս ,

Իմ այս լեղի արցունքներս :

Այդ ձեր խաղաղ

Կամարածեւ ծովուն մէջ

Տաճարներ կան արդեօք ծածկուած ,

Որո՞նց վրայ դուք կը փայլէք վառ ի վառ ,

Միշտ զուարթ

Միշտ անդիտակ ,

Ինչպէս մոմերը խորանին վրայ . . .

Ձմառուած փոխարի մը

Ո՛վ մեռած փոքրիկ էակ ,

Քեզի շատ աղետաբեր եղաւ .

Ձմրուխտով ու սատափով

Գունազարդուած հագուստդ .

Ձափազանց զուարթ էիր ,

Ձափազանց երջանիկ էիր ,

Եւ եթէ ճակատագիրը ուրախութիւններ

Կուտայ աշխարհիս , կարճ կուտայ զանոնք :

Դէպ ի լուսաւոր լեռները ,

Մութ անդունդներ վրայէն ,

Կը ճամբորդէիր ապահով ,

Եւ կապոյտ երկինքն ու ծովը

Գուկդ կը կարծէիր . այդ անուն խրախճանքը

Յաւիտենական կը կարծէիր ,

Ու չէիր դիտեր

Թէ սուգը միայն յաւիտենական է :

Ըսէ՛ ինձի , փոքրիկ սպաննուած ,

Այն երջանիկ ժամանակին մէջ՝

Երբ Աստուծո՞ք զեզի տրուած էր

Լայն երկինքը խուզարկել

Արուաքթիւ թեւիկներովդ ,

Ի՞նչ տեսար , օ՛հ , ըսէ՛ ինձի ,

Լեռներէն անդին , անդին ,

Ծովէն անդին , սնդին . . .

Թեւերդ դեռ բաց կը բռնես ,

Ենե՛ղճ սիրունիկ . կը թռչէիր
Դէպ ի անուշ գեփիւռները ,
Ազնիւ երազի մը ետեւէն ,
Երբ մարդ մը , ուժով մը ,
Թռիչք կտրեց
Քեզ մահացու կերպով նետահարելով .
Օ՛հ , մարդը . . . ո՛րքան վատ է :

Ենե՛ղճ թռչնիկս ,
Ատեն մը , ես ալ , գիտես ,
Եթերին մէջ կը ճեմէի
Ազատ , եւ ունէի թեւեր ,
— Թեւեր յանդուգն ու հզօր , —
Իմ երիտասարդ երազներս ,
Իմ հրավառ բարախումբներս ,
Անմահ յոյսերը :

Ես ալ , թռիչով մը , ուղղուած
Դէպ ի երազ մը սիրոյ ,
Դէպ ի բարեկամ արշալոյս մը
Որ կը ժպտէր ինծի հետուն ,
Ես ալ դարնուեցայ , եւ նետը
Ինծի նետող թշնամին
Շատ աւելի հզօր է քան քուկինդ ,
Քանի որ վեհապետն է աշխարհին :

Դուն մեռար , արեւը
Աչքերուդ մէջ , անտառային
Անուշահոտութեանց գետերու մէջուղը ,
Ու ժամանակը պակսեցաւ՝
Կորսուած տօնը ողբալու . . .
Ինծի , այն յամառ
Կակիծին համար որ դիւ կը կրծէ ,
Ամբողջ կեանքը կը մնայ . . .

Ապրիլի իրիկուն

Օղբն մէջէն ուրախութեան աղաղակով մը
Կ'անցնին
Ծիծեռնակները : Ի՛նչ քաղցր ժամ , Հատորը ,
Որ , ծունկերուս վրայ բացուած , կը սպասէ ,
սարսուռ մ'ունի
Կարծես գինովութեան , եւ ինքնին կը դառնան
Կենդանի էջերը՝
Գրեթէ յամբ նուազովը
Մեղմ խօսքերու . . .
Մտիկ կ'ընեմ ու կ'իմանամ . . . ո՛րքան ստե-

Ո՛վ գեփիւռ , քեզ կը սպասէի . հիմա , կուգաս
դուն ,
Ինչպէս ատենով . . . բերելով թարմ բուրումները ,
Յանդուգն հրաւէրները , ու երգերը , ու յաւի-
տնական ծիծաղը
Ապրիլին . . . բայց ի՛նչ օգուտ
Այս նորածնանչ ուրախութիւնը ,
Քանի որ սրտիս մէջ ձմեռն ունիմ ես :

Զեփիռը

— « Զեմ գիտեր ով ըլլալդ , չեմ գիտեր այդ
անցած
Ուրախութիւնները զոր կ'ողբաս Եթէ կը զրգ-
ուեմ ու կը համբուրեմ ,
Պիտի նախընտրէի չընել զայդ , ոչ ալ խուզարկել
Զեր՝ մահկանացուներուդ՝ երազները : Զեգի
պէս բռնադատուած՝

Անծանօթին հնազանդելու ,
Կ'երգեմ ու կ'անցնիմ պարապին մէջ ,
Վրէժինդըութեան ծաղաւտենի : »

Ո՛վ տխուր գեփիւռ , անցիր բայց լսէ՛ ,
Լսէ՛ զաղտնիքը , եւ հողիին շնորհէ՛
Երազը : Զափազանց կը տիրապետէ արդէն ճըշ-
մարտութիւնը

Իր նուրբ կրծող թոյնով .
Ճնշեալ մտքին քաղցը՝
Քեզ նկատել անմեղ
Աղբիկ մը ցինջ երկնքին :

Զեփիւռը

— « Շոյկը , անուշ հոտերը ծծել , ու թիթեռ-
նիկներուն

Թեւերը վրաս կրել , ծանր
Զանճրոյթ՝ մըն է ինծի , աւելի ծանր է հաւ-
կըցուած չտեսնել

Իմ ցաւս , Թող յայտնուի այսօր իմ դժոխակ
Ճակատագիրս , եւ թող ոչ ոք անդիտանայ
Որ եթէ ծաղիկները դիւ կը սիրեն ,
Ես չեմ սիրեր զանոնք , ոչ ալ հող կ'ընեմ անոնց
համար .

Պիտի ուղէի . . . պիտի ուղէի , ազատ եւ հզօր ,
ունենալ

Թուրք հովին , ու սարսիկ
Բարձր մաղերը անձխախնկուռն եւ արմատա-
խիլ ընել հսկայ

կազմինները, ու ակադեմիկոսներուն մտախոհ
նորոգող ճակատները կործանել . ես ալ՝ ըլլալ
Սատանայ կամ Աստուած,
Գիտակից, մեծ, հզօրակամ :

Հոլլը

— « Ո՛վ է որ կը նախանձի ինծի՝ հոն վարը .
խոնջ ,

կը վազեմ միշտ անտառներուն մէջէն ու անիւ-
ծող ծովներուն վրայէն,
Հնազանդելով կամքի մը որ, անծանօթ, կ'իշխէ
զրաս .

Ձեան հիւսերու թաւախլը կը տեսնեմ առջեւս .
Տոսկներու ընկուղոսիլը վիհերու մէջ ,
կարաժաններու թաղուիլը յորձանապտոյտ ա-
ւազներու տակ ,

Ու չ'արժեր որ խորունկ գթութիւն մը զգամ .
Անգութ կասաղութեամբ մը միշտ կը մղէ զիս
ձախտագիրը, եւ ուր որ երթամ՝ աւերը
իշտ կը հետեւի : Ո՛վ է այդ թոյլ ոգին
Որ կը նախանձի իմ բաղդին :

Ձէ՛ մի որ, նոյն իսկ հզօր ըլլալու համար,
եւ աւելի թշուառ եմ աւելի սարուկ : » —

Արեւամուտքը կ'արձակէ վերջին լուսացայտը մը
կարծես հրգեհի, եւ յետոյ ամէն բան կը քո-
ղարկուի

Ու կը հանգչի, կը գոցուի հատորս, ու կը դիտեմ,
Հոն վերը, միստիքական կամարը, գեղեցիկ
Սփինքը կապոյտ, ուր,
Յանգուզն կոխներուն՝
Բաղդորէն կը ժպտի առաջին աստղը . . .

Յաղթանակ

Շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ, ո՛վ թշնամի .
Ամէն ինչ որ չարի ոգին
Իմ մէջս կը անուշանէր՝
Չաղփաղփուն, ցած ու ստապախիւր,
Հիմա կը լռէ իմ դղրդուած հոգոյս մէջ :
Ձեռքերս սեղմուած,
Անողբ ու անխօսուկ ,

Դէմքս հանգարտ ,
Մերտս կարեւրէր, բայց միշտ ըմբոստ ,
Մտիկ կ'ընեմ քու ձայնիդ մըրկումին :
Ու բուռն հպարտութիւն մը կ'իմանամ,
Ես որ զիս քննէ աւելի
Ուժով կը զգամ, ո՛վ սէր
Մարտիրոսներու, ո՛վ եղբայր մահուան ,
Ո՛վ դահիճ աստուածային, ո՛վ ծաւ :

Թոյլին թելադրութիւնը

Կաթիլ մը, մէկ կաթիլ մը
Միայն . օ՛ն, եւ բոլոր ցածողի
Սպառնալիքները քու ննդաւոր եղբայրներուդ,
Վախկոտ խղճահարութիւնները
Տկար հողմներուն որոնք գերագոյն վայելք ,
Յախոհականութեան հանապազօրեայ հացը
կը բաղձն ձեռք ձգել, եւ քու խրոխտ
Նոզկանքներդ անոնց խռովեալ ու անզօր
Ջղմումներուն համար, եւ անոնց ողորմելի
Փախուստները, եւ անոնց կեղծաւոր գթու-
թիւնը ,

Այդ ամէնը մէկ հարուածով պիտի ընկղմի ան-
գունդին մէջ,
Ինչո՞ւ չես խմեր . ներկան ու անցեալը ,
Որ այնքան ծանր կը ճնշեն քու սրտիդ վրայ ,
Եւ տարակոյտին չարչարանքը ,
Եւ ձանձրոյթը, անխոնջ ու յամբ դեց ,
Մոխիւր պիտի դառնան քեզի հետ՝ եթէ կամես :
Անկենդան անդամներուդ հետ, պիտի իյնան
Բեզի հետ, քեզի համար, մութին ու յաւիտե-
նական լուծեան մէջ ,

Բոլոր չարագործ, ապուշ,
Բարբարոս օրէնքները մարդկային ,
Յիմար բարկութիւնները, զղուելի անբոժակ-
ները ,

Եսական ու կարճատեւ հրճուանքները,
Եւ Թագուհի Մահը, գոռոզ
Ու ահաւոր վերապետունին, քու
Ազախիւղ պիտի ըլլայ, եթէ կամենաս :